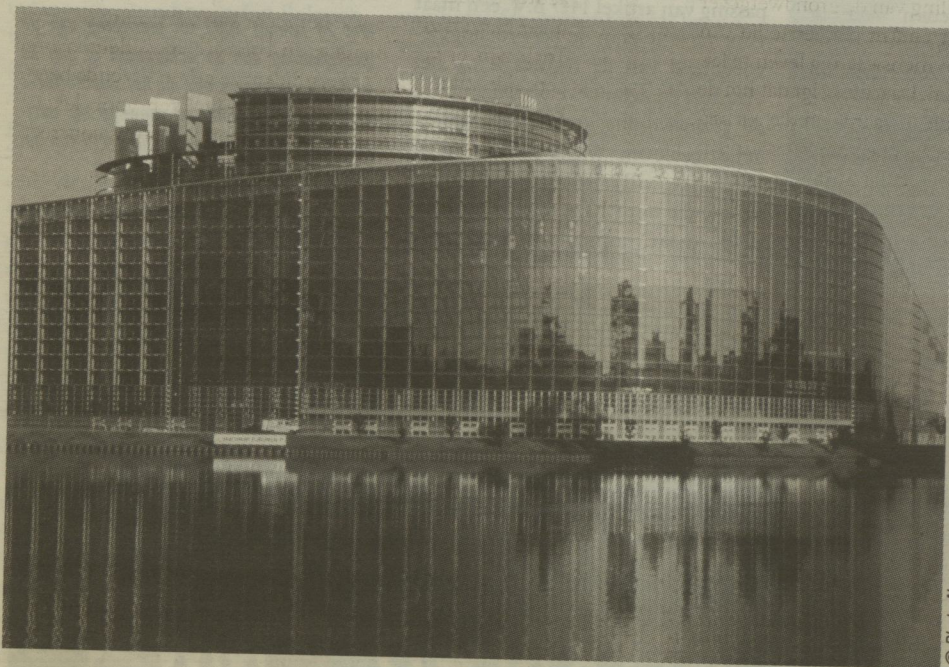

Mensenrechtenhof veroordeelt huiszoeking bij journalist én bij diens advocaat

IN EEN ARREST VAN 25 FEBRUARI OORDEELT HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS DAT DE LUXEMBURGSE GERECHTELIJKE AUTORITEITEN DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING VAN EEN JOURNALIST HEBBEN MISKEND DOOR OP ZOEK TE GAAN NAAR DIENS BRONNEN. HET ARREST MAAKT TOEPASSING VAN DE BESCHERMING VAN HET JOURNALISTIEK BRONNENGEHEIM ZOALS EERDER ERKEND IN HET GOODWIN-ARREST (E.H.R.M. 27 MAART 1996, W. GOODWIN T. VERENIGD KONINKRIJK). HET BIJZONDERE VAN DE ZAAK IS DAT NIET ENKEL DE HUISZOEKING BIJ DE JOURNALIST ALS EEN INBREUK WORDT BESCHOUWD OP ARTIKEL 10 EVRM (VRIJHEID VAN EXPRESSIE EN INFORMATIE), MAAR DAT OOK DE HUISZOEKING BIJ DIENS ADVOCaat ALS EEN INBREUK WORDT BESCHOUWD OP ARTIKEL 8 EVRM (RECHT OP PRIVACY).

DIRK VOORHOOF

Aanleiding tot deze zaak was een klacht van een Luxemburgs minister, W., tegen Robert Roemen, een journalist van de krant *Lëtzeburger Journal*. Roemen had een artikel gepubliceerd waarin melding was gemaakt van een fiscale boete die W. had moeten betalen wegens belastingontduiking. Het artikel steunde op een 'gelekt' document vanuit het ministerie van Financiën. Roemen bekritiseerde in scherpe bewoordingen het gedrag van minister W. De fiscale fraude werd beschamend genoemd, terwijl W. als minister geacht werd het goede voorbeeld te geven. W. diende klacht in wegens schending van het beroepsgeheim (artikel 458 Sw.) en wegens het gebruik van verduisterde documenten (artikel 505 Sw.). Hij dagvaardde Roemen ook voor de burgerlijke rechtbank wegens onrechtmatige journalistiek en schending van de eer en goede naam (artikel 1382 B.W.). Een strafonderzoek werd gestart en korte tijd later gaf de onderzoeksrechter bevel tot een huiszoeking bij Roemen en bij zijn advocaat Anne-Marie Schmit. Het protest door Roemen en zijn advocaat, met verwijzing naar het journalistiek bronnengeheim, haalde niets uit. Volgens de onderzoeksrechter en de raadkamer vormde artikel 10 EVRM geen hinderpaal voor het verzamelen van bewijsstukken om een misdrijf op te sporen, een misdrijf dat aan de basis lag van het kwetsieve persartikel. Roemen werd enige tijd later ook in beschuldiging gesteld wegens heling van gestolen documenten, maar deze zaak leidde uiteindelijk tot een buitenvervolginstelling. De civiele vordering wegens lasterlijke aantijgingen werd korte tijd daarna eveneens afgewezen, met als motivering dat Roemen binnen de grenzen was gebleven van de persvrijheid. Ondertussen was ook het bevel tegen W. tot het betalen van een fiscale boete wegens vermeende btw-ontduiking door de rechtbank ingetrokken, omdat de feiten niet

bewezen waren.

LAAKBARE HUISZOEKING

Roemen liet het daar evenwel niet bij en diende klacht in bij het Europees Mensenrechtenhof wegens schending van het journalistiek bronnengeheim. Tegelijk diende ook Schmit een klacht in wegens schending van het vertrouwelijk karakter van de briefwisseling en de communicatie tussen de advocaat en haar cliënt. In Straatsburg verweerde Luxemburg zich door te stellen dat de journalist, in tegenstelling tot de Goodwin-zaak, niet was verplicht om voor de rechter te getuigen: de huiszoeking kaderde in een strafonderzoek en de journalist werd ook zelf verdacht van het plegen van een misdrijf. Bovendien werd tijdens de huiszoeken slechts één document in beslag genomen, hetgeen men moeilijk kon beschouwen als het hinderen van de journalistieke vrijheid. Ook de huiszoeking bij de advocaat zou volgens het boekje zijn verlopen, aangezien zowel de onderzoeksrechter, een substituut als de stafhouder aanwezig waren. Van een inbreuk op het beroepsgeheim van de advocaat kon geen sprake zijn, aldus de Luxemburgse regering.

NA HET ARREST IN DE ZAAK ROEMEN EN SCHMIT TEGEN LUXEMBURG IS DE KANS WEL BIJZONDER KLEIN GEWORDEN DAT BELGIË IN DE ZAAK MARTINE ERNST E.A. EEN VEROORDELING KAN ONTLOPEN

Het Europees Hof veegt de argumenten van de Luxemburgse autoriteiten echter kordaat van tafel. Het Hof verwijst naar zijn eerdere rechtspraak waarin is benadrukt dat 'la protection des sources journalistiques est l'une des pierres angulaires de la liberté de la presse'. Het Hof benadrukt dat een huiszoeking in de redactielokalen of bij een journalist thuis, ongeacht of nu wel of niet documenten in beslag worden genomen, als een bijzonder bedreigende maatregel moet worden beschouwd voor het journalistiek bronnengeheim. Cruciaal is de volgende overweging van het Hof: 'La Cour juge que des perquisitions ayant pour objet de découvrir la source du journaliste - même si elles restent sans résultat - constituent un acte plus grave qu'une sommation de divulgation de l'identité de la source. (...) La Cour, qui ne peut que rappeler que 'les limitations apportées à la confidentialité des sources journalistiques appellent de la part de la Cour l'examen le plus scrupuleux' (...), estime ainsi que les perquisitions effectuées auprès du premier requérant avaient un effet encore plus conséquent sur la protection des sources que dans l'affaire Goodwin' (§ 57).

Het Hof houdt vooral ook rekening met het feit dat het artikel van Roemen duidelijk verband hield met een politiek-maatschappelijk belangrijk onderwerp en dat de Luxemburgse overheid al te voortvarend tot huiszoeking was overgegaan, terwijl er ook andere middelen waren om te proberen de identiteit te achterhalen van de ambtenaar die het document had gelekt. Het Hof is van oordeel dat de huiszoeking niet beantwoordde aan de criteria van proportionaliteit en subsidiariteit en komt daarom tot de conclusie dat er een schending is van artikel 10 EVRM.

HUISZOEKING BIJ ADVOCATE

Ook de klacht van Schmit wordt gehonoreerd: volgens het Hof valt de briefwisseling en de communicatie tussen een advocaat en de cliënt onder de bescherming van de privacy. Het bevel tot huiszoeking had volgens het Hof een wel bijzonder ruime strekking en de beslissing tot huiszoeking was ook al te voortvarend genomen. Het Hof benadrukt dat de huiszoeking bij Schmit er in essentie op gericht was om een journalistieke bron op het spoor te komen, via de advocaat als tussenpersoon dus.

Daarom beschouwt het Hof de huiszoeking bij de advocaat tegelijk als een overheidsinmenging in de vrijheid van expressie en informatie zoals beschermd door artikel 10 EVRM. Met verwijzing naar wat eerder al in het arrest aan bod kwam, komt het Hof tot de conclusie dat er juist daarom ook sprake is van een schending van artikel 8 EVRM: 'la fouille dans le cabinet de la requérante a été disproportionnée par rapport au but visé, vu notamment la célérité avec laquelle elle fut effectuée'.

Unaniem stelt het Hof een schending vast van artikel 8 en 10 EVRM. Als billijke genoegdoening en kostenvergoeding moet de Luxemburgse staat iets meer dan 15.000 euro betalen aan Roemen. Schmit krijgt een morele schadevergoeding toegewezen van 4.000 euro.

NAAR EEN WETTELIJKE BESCHERMING VAN HET JOURNALISTIEK BRONNENGEHEIM IN BELGIË?

Het arrest bewijst nog maar eens dat er een dringende nood bestaat aan duidelijker richtlijnen voor politie, parket en magistratuur waarin het journalistiek bronnengeheim effectiever wordt beschermd. Precies om meer duidelijkheid te creëren omtrent het toepassingsgebied, de uitzonderingen en de flankerende waarborgen van het journalistiek bronnengeheim werd op 8 maart 2000 door het Comité van Ministers van de Raad van Europa een aanbeveling goedgekeurd waarin de lidstaten ertoe worden uitgenodigd om het journalistiek bronnengeheim volgens een zevental basisprincipes beter te beschermen. Het 'kraken' van journalistieke bronnen is slechts mogelijk onder een dubbele voorwaarde:

voor justitie mogen er geen alternatieven (meer) beschikbaar zijn in functie van de waarheidsvinding in een bepaalde rechtszaak (subsidiariteit) én er moet een doorslaggevend belang in het geding zijn met een voldoende vitaal en ernstig karakter (proportionaliteit).

Enkele recente zaken hebben aangetoond dat er ook in België nood is aan een duidelijk wettelijk kader in verband met het journalistiek bronnengeheim (zie o.a. de NMBS-top tegen *De Morgen*, juni 2002). Na het arrest in de zaak Roemen en

BELGIË HEEFT NOOD AAN DUIDELIJK WETTELIJK KADER IN VERBAND MET JOURNALISTIEK BRONNENGEHEIM. HET WETSVORSTEL VAN GEERT-BOURGEOIS BIEDT EEN GOEDE BASIS

Schmit tegen Luxemburg is het nu uitkijken naar het arrest van het Hof in de zaak Martine Ernst e.a. tegen België.

Op 25 juni 2002 verklaarde het Hof de klacht ontvankelijk van enkele Belgische journalisten bij wie het gerecht in 1995 tot huiszoeking was overgegaan in het kader van het onderzoek betreffende de moord op de PS-politicus André Cools. Huiszoeken vonden toen ook plaats bij de redacties van *De Morgen*, *Le Soir* en de RTBF. Na het arrest in de zaak Roemen en Schmit tegen Luxemburg is de kans wel bijzonder klein geworden dat België een veroordeling kan ontlopen. De Belgische overheid zal een veroordeling in Straatsburg slechts kunnen vermijden als op een voldoende geloofwaardige wijze kan aannemelijk worden gemaakt dat het kraken van het journalistiek bronnengeheim noodzakelijk was voor het opsporen van de daders in de zaak-Cools, met de bewijsoverlevering ook van de subsidiariteit en de proportionaliteit van de geconstateerde overheidsinmenging. Ondertussen is ook een (zoveelste) wetsvoorstel in het parlement ingediend 'tot bescherming van de informatiebronnen journalist'. Of België nu wel of niet wordt veroordeeld in de zaak Martine Ernst e.a. is overigens niet terzake: het wetsvoorstel van Geert Bourgeois biedt in elk geval een goede basis voor de erkenning van het journalistiek bronnengeheim in het Belgisch recht, geheel conform de rechtspraak van het Europees Mensenrechtenhof en de beleidsdocumenten van de Raad van Europa.

E.H.R.M. 25 februari 2003, Roemen en Schmit t. Luxemburg, www.echr.coe.int. Over het journalistiek bronnengeheim, zie ook, D. Voorhoof, 'Raad van Europa wil journalistiek bronnengeheim beter beschermen', *De Juristenkrant* nr. 8 en 'Waarom De Morgen zijn bronnen niet moest prijsgeven', *De Juristenkrant* nr. 52. Zie ook de Aanbeveling van de Raad van Europa (8 maart 2000) - Recommendation 2000/7 "on the right of journalists not to disclose their sources"; E.H.R.M. 25 juni 2002, Martine Ernst and others v. Belgium, Appl. No. 33400/96; M. Simonis, 'Perquisitions: L'AGJP à Strasbourg', *Journalistes* 2002/28, 1-3 en "Strasbourg. L'action des journalistes est recevable", *Journalistes* 2002/29, 1-3; Parl. St. Kamer 2002-2003, nr. 2102/001, Wetsvoorstel tot bescherming van de informatiebronnen van de journalist (ingediend door Geert Bourgeois).